

ПОЛИТИКАТА НА ГЪРЦИЯ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ПРИЗНАВАНЕТО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ (1991-1995)

Георги Бърдаров

Summary: In this article are presented the bilateral relations between Greece and Former Yugoslav Republic of Macedonia (FYROM), immediately after the declaration of her Independence in 1991. The Constitution and the symbols of the new state are unacceptable for Greece and she declared counter-measures and engaged international community's attention to the crisis in the South-East Europe, which was created. All of these factors defined the first years of the last decade of the XX-th century as tensely, in the relations between two countries. In this articles are researched the three basic stages in the development of the conflict situation between Greece and FYROM I – 16.12.1991–12. 12. 1992; II – 12.12.1992–16.02.1994; III – 16.02.1994–13.09. 1995 – with the signing of international agreement in New York.

Key words: Greece, FYROM, Greek-Macedonian Bilateral Relations, International Relations, Foreign Policy, South-East European Countries.

Националната външнополитическа доктрина на Гърция претърпява някои промени непосредствено след края на Студената война. Те са съобразени с новия геополитически климат и новото съотношение на силите в Югоизточна Европа. Неизбежното развитие на събитията, довели до отпадането на двуполусното глобално противопоставяне след 1989 г., изправя пред страната сериозни предизвикателства, изискващи самооценка на гръцката политика за мястото и ролята ѝ в променящия се свят. В началото на 90-те години на XX век, сложната обстановка на Балканите и продължителната дестабилизация на региона, съществуващите спорни проблеми и взаимно недоверие (дългогодишните гръцко-турски спорове и конфликти, последствията от югокризата, отношенията между Атина и Скопие, активизирането на малцинствените проблеми) рефлектират неблагоприятно върха авторитета на Гърция, както и върху контактите и сътрудничеството ѝ с някои страни от полуострова. Основно място в балканската политика на Гърция заемат отношенията с Турция и Бившата югославска република Македония, които са доминирани предимно от спорове и противоречия.

Разпадането на СФРЮ в началото на 90-те години довежда до появата на пет нови държавни субекта. За близо петгодишен период в центъра на вниманието на политиката на гръцките правителства е поставен проблема за признаването на Бившата югославска република Македония (БЮРМ). В основата на отношението на Гърция към новата държава стои т.нар. *македонски въпрос*.

Развитието на този въпрос е свързано най-вече с обвиненията от страна на Титова Югославия към Гърция за нарушаване на правата на “македонското малцинство” в Егейска Македония.

Фактор на дестабилизиращо въздействие в региона на Югоизточна Европа се оказва най-неочаквано името Македония на отделилата се от бивша Югославия република, а така също и незащитимата теза за генетична връзка на тази република с Александър Велики и неговата държава. Гърция не признава това име и до днес употребява абривиатурата FYROM (Бивша югославска република Македония) или пък Скопя – по името на столицата Скопие. Гръцкото обществено мнение не приема позитивно обстоятелството, че България призна първа новата независима държава, и то с неприемливото за него име Македония. Стига се до внушителни националистически демонстрации (особено в Солун), почти десетилетие гръцкото общество показва към този проблем неочаквана чувствителност. (Неочаквана, защото в продължение на половин век Гърция не дава нито един знак на несъгласие с употребата на името Македония в бивша Югославия.) В двустранните си отношения с Република Македония Гърция въвежда в редица отношения ограничителен режим до решаването на въпроса с името: нерешени остават редица проблеми от политически, икономически и културен характер. Може да се каже, че в голяма степен този въпрос играе в двустранните им отношения същата роля, която играе известно време и въпросът с дефинирането на езика на документите, които трябваше да бъдат подписвани между България и Република Македония.

Логично възниква въпросът: каква е връзката на така очерталата се ситуация на македоно-гръцките отношения с проблема за стабилността в региона като цяло, както и с проблема за българската външнополитическа стабилност. Повишената чувствителност на гръцката реакция по въпроса може би трябва да се търси в промененото отношение на България към македонския въпрос. След половинвековната политическа цензура за изразяването на свободно мнение по този въпрос, днес в България открито се дискутира въпросът за българския характер на населението, историята и въобще цивилизационната доминанта на славянското население в Република Македония. С оглед на променените вътрешнополитически условия в тази република и особено предвид успешно решаващата се европейска интеграция на България все по-голяма част от населението там започва да се определя като българско и да получава и официално българско гражданство. От друга страна, от години в Северна Гърция сред т.н. “славофонско” (т.е. – славяноговорящо) местно население, съществуват обаяващи се за “македонски” организации, някои от които имат и открити претенции за влизане в политическия живот на Гърция и полагат усилия да участват със свои кандидати дори в изборите за Европейския парламент. Като демократична държава, спазваща съответните международни решения за защита на човешки и граждански права, досега Гърция приемаше съществуването на тези немногобройни групи без особена тревога. Още повече, че световната

общественост винаги се е отнасяла със снизходителна търпимост към т.н. “македонски” претенции (вкл. териториални и малцинствени към Гърция и България), като резултат от неиздържащо на сериозна критика, но превърнало се в политическа действителност геополитическо решение по волята на Комунистическия интернационал.

Най-сериозен принос към развитието на македонския въпрос и неговото представяне на международно ниво имат действията, които предприемат Белград и Скопие през 1990–1991 г., т.е. непосредствено преди избухването на югокризата на заседанията на ОССЕ в Копенхаген (юни 1990) и в Москва (септември 1991). Същите постъпки правят и в Комисията на ООН по човешките права в Женева (юли 1991)¹.

На 22 юли 1990 г. на заседание на ОССЕ в Копенхаген делегацията на Югославия излиза с подробен меморандум, в който се отправят остри обвинения срещу Гърция, Албания и България, че нарушават правата на “македонското малцинство” в техните страни. На 25 юни 1990 г. гръцката делегация разпространява официалния отговор на Гърция по отношение на югославския меморандум.

На 8 септември 1991 г. в СР Македония се организира референдум, в който участват 68,32% от имащите право на глас. От тях за независимостта се обявяват 95,09% от избирателите. Същевременно се насрочва и паралелен албански референдум, който се обявява за формирането на албанска автономия в рамките на СР Македония. На 18 септември 1991 г. новият парламент обявява независимостта на бившата югорепублика под името “Република Македония”. На 20 ноември 1991 г. е приета новата конституция на страната. С тези актове в Бивша Югославия възниква ново държавно образувание, което търси международно признание и поставя въпроса за своето пълноправно членство в ООН и другите международни организации².

По този начин се поставя началото на един продължителен спор и конфликт между Гърция и новата република по въпроса за нейното официално признаване, в основата на който стоят бъдещото име на републиката, националните ѝ символи и някои членове на новата конституция от 20 ноември 1991 г. Първите официални реакции от страна на гръцкото правителство и на основните политически партии са едва след провеждането на референдума в СР Македония на 8 септември 1991 г. и обявяването на независимостта на републиката на 18 септември 1991 г. На 13 ноември 1991 г. правителственият говорител Т. Мангинас заявява многозначително: “Гърция не е склонна да признае независима държава, която носи историческото име Македония”³.

На 29 ноември 1991 г. Министерството на външните работи на Гърция оповестява декларацията си, отнасяща се до новата конституция на “Република Македония”, приета на 20 ноември. В нея се посочва, че въпреки острите протести на гръцката и световната общественост и специалните уверения на президента К. Глигоров, че ще се внесат нужните корекции в конституцията, и в одобрения от парламента текст се съдържат неприемливи моменти, свързани

с възможността за променяне на границите на държавата (чл. 68 и чл. 73) и за закрила на “македонското малцинство” в съседните страни (чл. 49).

Във връзка с предстоящата сесия на Съвета на министрите на ЕО в Брюксел на 5 декември 1991 г. на свое заседание Министерският съвет на Гърция, под председателството на премиера Константинос Мицотакис, обсъжда и приема специален документ за позицията, която трябва да заемат гръцките представители при разглеждане на въпроса за независимостта на “Скопската република”. В документа, който е раздаден на всички министри е записано следното: “Правителството поставя три условия на Република Скопие, които тя трябва да изпълни, ако иска да бъде призната: първо, да промени наименованието Македония..., второ, Скопие да признае, че няма териториални претенции към Гърция..., и трето, Скопие да признае, че в Гърция няма “македонско малцинство”. По този повод външният министър А. Самарас е упълномощен да защитава именно тази позиция и да се противопостави на евентуалното искане от страна на съюзниците от ЕО за признаване на новата република с името “Република Македония”⁴.

Завързалият се спор между Атина и Скопие продължава твърде дълго и преминава през три основни етапа на развитие. Първият започва на 16 декември 1991 г. с решението на ЕО в Брюксел, съдържащо трите основни условия за признаването на независимостта на новата република, и завършва с решението на ЕО от 12 декември 1992 г. в Единбург, с което по същество се открива пътя за нейното признаване от ООН под името Бивша югославска република Македония. Вторият етап обхваща периода от 12 декември 1992 г. до 16 февруари 1994 г., когато се водят продължителни преговори за решаване на спорните въпроси между Атина и Скопие в рамките на ООН. Третият етап, който започва на 16 февруари 1994 г., когато Гърция обявява своите контрамерки и въвежда ембаргото срещу БЮРМ, преминава през две фази на развитие. Първата обхваща периода от въвеждането на гръцкото ембарго на 16 февруари 1994 г. до подписването на международното споразумение в Ню Йорк на 13 септември 1995 г., а втората започва от споразумението, като все още се наблюдава нейното развитие.

На сесията на Съвета на външните министри в Брюксел (16 декември 1991 г.) се приемат два документа, които по същество представляват одобрение от страна на ЕО по отношение на процесите, които водят до формиране на нови държавни образувания. Приети са “Декларация за Югославия” и “Декларация за основните насоки за признаване на новите държави в Източна Европа и Съветския съюз”, с които по същество се одобрява разпадането на Югославия и се открива пътя за признаването на независимостта на ексюгославските републики. Гръцката делегация успява да накара своите съюзници от ЕО да се ангажират с гръцките условия, които по-късно стават крайгълен камък за признаване на новата република. По настояване на Гърция в “Декларацията за Югославия” се включва текст, който отразява гръцките изисквания по отношение на

признаването на Македония. С това се поставя началото на първия етап на спора между Атина и Скопие, през който с решаването му се ангажират изключително ЕО и нейните органи. Позицията на Гърция по отношение на Македония е определяща не само в регионален, но и в световен мащаб и това води до продължително непризнаване на суверенитета на "Република Македония" от големите световни сили като САЩ, Австралия и от ООН като цяло.

На сесията на Съвета на министрите на външните работи на ЕО в Брюксел се приема решение да се възложи на Комисията Бадентер да изработи критериите, необходими за признаване на независимостта на бившите югославски републики. Гърция не участва със свой представител в Комисията, с което пропуска възможността да влияе при определяне на критериите.

На 11–12 януари 1992 г. петте члена на Комисията се събират в Париж и след като се запознават с наличните документи излизат със заключение, според което "Република Македония" отговаря на всички условия за признаване от страните-членки на ЕО. Предвидено е на следващата среща на Съвета на външните министри на ЕО в Лисабон да се обсъди въпросът за признаването на БЮРМ. Във връзка с подготовката на срещата възникват и първите търкания между премиера К. Мицотакис и външния министър А. Самарас относно позицията на Гърция по въпроса.

На 3 януари 1992 г. президентът на Гърция К. Караманлис изпраща послание до лидерите на страните-членки на ЕО, с което цели да ги запознае с гръцките позиции по въпроса за признаването на БЮРМ. Същото прави и външния министър А. Самарас до единадесетте свои колеги.

След сесията на Съвета на външните министри в Лисабон (17 февруари 1992), португалският външен министър Ж. Пинеиро поема инициативата да посредничи за започване на преговори между Атина и Скопие за решаване на спорния въпрос. Той излиза с конкретни мерки за решаване на спора, оформени в т.нар. пакет Пинеиро. Поради различни причини Атина и Скопие отхвърлят пакета "Пинеиро".

На 13 април 1992 г. се провежда втората среща на лидерите на основните политически партии на Гърция под председателството на президента К. Караманлис. Основната цел на срещата е да разгледа най-вече спора между Атина и Скопие. Заключение е, че "... Гърция е готова да признае независимостта на Скопската държава, само ако се спазят трите условия, които ЕО поставя на 16 декември 1991 г., с подразбиращото се разяснение, че в наименованието на тази държава няма да се съдържа името Македония"⁵.

Външният министър А. Самарас участва в първата половина на срещата, за да връчи своите седем предложения, след което я напуска. В същия ден премиерът К. Мицотакис отстранява външния министър от неговия пост и поема временно външното министерство в свои ръце, като наред с това назначава посланик Й. Дзунис за заместник-външен министър.

На 16 април 1992 г. гръцкият премиер се среща и разговаря с намиращия се на посещение в Атина външен министър на Германия Ханс Дитрих Геншер. След срещата германският външен министър заявява, че по въпроса за спора между Атина и Скопие неговата страна е склонна да подкрепи такова решение, което ще се възприеме и от Гърция.

След сесията на Съвета на външните министри на ЕО в Гимараш от 1-2 май 1992 г. гръцкото правителство се опасява, че страните от ЕО могат да се откажат от ангажиментите и условията от 16 декември 1991 г. и да решат да признаят новата югорепублика с името "Република Македония". В случай на подобно развитие Гърция има готовност да отговори със строги контрамерки, от които най-важните са следните: първо, тя ще затвори своето консулство в Скопие; второ, ще затвори границите си с югорепубликата; трето, ще наложи ембарго върху петрола и петролните продукти от и за Скопие и ще използва правото си на вето. Правителството на К. Мицотакис обръща сериозно внимание на подготовката на срещата на високо равнище в Лисабон, където се надява, че ще успее да прокара своите позиции, които да открият пътя за благоприятното решаване на проблема със Скопие. На 9 май 1992 г. гръцкият премиер изпраща послание до президента К. Глигоров, в което се посочва, че Гърция е готова да окаже икономическа и друга помощ на БЮРМ при положение, че тя се съгласи да приеме трите условия на ЕО от 16 декември 1991 г.⁶

След известен период от време Гърция се ориентира към т.нар. двойно име. К. Мицотакис признава, че идеята за "двойно име" е подсказана на гръцката страна от европейски и американски дипломати и цели да се преодолее възникналата безизходица по въпроса за името. Гърция предлага новата югорепублика да има две имена: първото, което не трябва да съдържа думата "Македония", ще е нейното официално, "международно" име под което ще бъде призната от ООН и международната общност, а второто, което ще се избере свободно от парламента на БЮРМ, ще е нейното неофициално име, което ще се използва във вътрешния живот на страната.

На 18 ноември 1992 г. френският външен министър Р. Дюма в свое изявление заявява, че в Люксембург К. Мицотакис е отправил предложение към страните от ЕО да признаят БЮРМ под името "Вардарска Република", като последната си запазва правото да се нарича свободно "Република Македония". В предложението до лидерите на страните от ЕО от К. Мицотакис се предлагат две "алтернативни решения"; "Първо Общността трябва да заяви, че е готова да признае Скопие с каквото име си избере тази република, при условие обаче, че в него няма да се съдържа думата "Македония". Второ, можем да кажем на Скопие, че ще го признаем с каквото име си избере, стига в него да не се съдържа думата "Македония", но то ще може да се нарича с каквото име си иска".

На 15 юни 1992 г. президентът К. Глигоров изпраща послание до председателстващия Съвета на външните министри на ЕО Ж. Пинеиро, в което се посочва, че ако страните от Общността не признаят "Република Македония", има голяма опасност от разширяване на войната на юг.

В португалската столица гръцкото правителство показва ясно, че с предложението, което отправя за т.нар. двойно име е готово да направи компромис и да отстъпи от позициите си по въпроса за името. Това според кабинета трябва да отвори пътя за постигане на окончателно решение на спора.

Един от изводите, който може да се направи е, че в самото начало гръцкото правителство акцентира главно върху въпроса за името, вместо да наблегне върху справедливите искания, свързани с враждебната пропаганда и с текстовете на новата конституция на БЮОРМ, в които се съдържат явни претенции към Гърция и към съседните страни. Веднага след срещата в Лисабон, на 2 юни 1992 г. Парламентът в Скопие приема специална резолюция, в която се изразява твърдото му намерение да запази “конституционното име – Република Македония”. На 30 юли 1992 г. президентът К. Глигоров изпраща писмо до генералния секретар на ООН, в което отправя официална молба за приемането на БЮОРМ в ООН. След няколко дни, Русия решава да признае Скопие с името “Република Македония”. Врх на провокациите спрямо Гърция е решението на парламента на БЮОРМ от август 1992 г. да утвърди за национален флаг на страната “Слънцето на Вергина” на Филип II Македонски⁸.

В началото на септември 1992 г. външният министър на Гърция М. Папаконстантину се среща и разговаря в Лондон с президента К. Глигоров и с външния министър Д. Малевски, което дава основание на ПАСОК да обвини правителството, че се ориентира към започване на диалог и преговори със Скопие с посредничеството на трета страна. На 21 октомври 1992 г. се свиква специално заседание на парламентарната група на НД, която обсъжда политиката на правителството по отношение на въпроса за признаването на БЮОРМ и най-вече за т.нар. двойно име. Особено остър и критичен е бившият външен министър А. Самарас, който си подава оставката от депутатското място и напуска партията.

Докато премиерът и министърът на външните работи предприемат дипломатически совалки в Бон, Рим и Москва, президентът Караманлис предупреждава европейските лидери, че ако те се откажат от решенията си в Лисабон, то тогава Гърция ще се принуди да затвори границите си със Скопие, за да защити своята сигурност и национално достойнство⁹.

На 30 ноември 1992 г. специалният представител на британското председателство на ЕО посланик О'Нийл предава своя доклад по въпроса за спора между Атина и Скопие. Той е доста критичен към Гърция и благосклонен към БЮОРМ. В него О'Нийл посочва, че младата югославска република е готова да внесе поправки в спорните текстове на новата си конституция и да декларира, че няма да води враждебна пропаганда срещу Гърция. В заключителната част докладчикът предлага: “Името на БЮОРМ да се промени в Република Македония (Скопие) за нейните международни отношения”. Гръцкото правителство отхвърля този доклад, а министър-председателя на БЮОРМ Бр. Цървенковски остава много доволен от него. Парламентът в Скопие приема поправка в конституцията, касаеща името и по-точно от “Република Македония” на “Република Македония (Скопие)”, но само за международните си контакти.

Срещата на високо равнище на лидерите на ЕО се провежда на 11 и 12 декември 1992 г. в Единбург, при крайно напрегната атмосфера. От гръцка стана в нея участват премиерът К. Мицотакис и външният министър М. Папаконстантину. Декларацията от Единбург е много далеч от първоначалните очаквания на гръцката делегация и с него по същество проблемът с признаването на БЮОРМ се прехвърля от ЕО в ООН. На тази среща се поставя край на първия етап от продължителния спор между Атина и Скопие, през който проблемът за признаването на БЮОРМ се разглежда в рамките на ЕО, където Гърция има право на вето, т.е. на решаващо мнение.

В началото на януари 1993 г., след среща в Париж между Фр. Митеран и Дж. Буш, френският президент отправя предложение към Атина и Скопие да решат спора за името чрез международен арбитраж. В резултат на изпратеното официално писмо от френския външен министър, премиерът Мицотакис заявява, че Гърция е готова да приеме френското предложение. Скопие отхвърля предложението на Франция. Междувременно, на 7 януари 1993 г. К. Глигоров актуализира молбата на "Република Македония" за приемането ѝ за член на ООН. На 22 януари 1993 г. генералният секретар Бутрос Гали придвижва молбата за разглеждане от Съвета за сигурност на ООН. В отговор на това, гръцкият външен министър Папаконстантину изпраща на 25 януари подробен меморандум-отговор на молбата на БЮОРМ¹⁰. От своя страна на 2 февруари К. Глигоров изпраща отговор на гръцкия меморандум от 25 януари.

На 8 април 1993 г., по предложение на председателството на Съвета за сигурност на ООН, Общото събрание гласува резолюция № 817 за приемането на новата република като 181-ви член на ООН с временното име Бивша югославска република Македония (БЮОРМ). Наред с това се приема решение до завършване на посредническата мисия знамето на БЮОРМ със "Звездата от Вергина" да не се развява пред сградата на ООН в Ню Йорк¹¹.

В края на май 1993 г. посредниците С. Ванс и Д. Оуен излизат с подробен план, в които се съдържат мерки за изграждане на взаимно доверие и се предлага да се приеме компромисното име "Нова Македония". От своя страна Атина е съгласна по принцип с мерките за взаимно доверие, но предлага вместо "Нова Македония" да се възприеме името "Славомакедония". С преговорите, които се водят между двете страни в Ню Йорк, правителството на Мицотакис предприема последните си дипломатически стъпки. С оглед на предстоящите парламентарни избори в Гърция преговорите в Ню Йорк са замразени и отговорността за намиране на окончателно решение на спора е прехвърлена върху новото правителство на ПАСОК¹².

По отношение на съдържанието на бъдещия диалог, новият министър-председател А. Папандреу заявява, че той трябва да обхване всички въпроси, свързани с конституцията на БЮОРМ – за враждебната пропаганда, териториалните претенции, за т.нар. "македонско малцинство", за чуждите символи ("Звездата от Вергина") и т.н. В първите дни на януари 1994 г. на специална прес-

конференция А. Папандреу представя програмата на гръцкото председателство на ЕС. По въпроса за диалога между Атина и Скопие гръцкият премиер посочва, че той може да започнем едва след като БЮРМ се откаже от иредентистките си претенции, антигръцката пропаганда и чуждите символи. Тази си позиция той потвърждава на 24 януари 1994 г. по време на дебатите в гръцкия парламент по продължителния спор между Атина и Скопие.

На 14 февруари 1994 г. новият гръцки външен министър К. Папуляс прави изявление, че в скоро време гръцкото правителство ще обяви важни мерки, които ще поставят началото на нов етап в развитието на спора между Атина и Скопие. След като гръцкото правителство се убеждава в нежеланието на Скопие да води конструктивен диалог в Ню Йорк, на 16 февруари е свикано специално заседание на Министерския съвет на Гърция, на което са взети няколко решения. Закриване на генералното консулство в Скопие и прекъсване на движението на стоки от и за Скопие през пристанището Солун, с изключение на онези, които са жизнено необходими за хуманитарни нужди, като храни и медикаменти. Трите условия, които гръцкото правителство поставя на Скопие за отпадане на ембаргото са следните: първо, да промени своето национално знаме, като се откаже от "Звездата на Вергина"; второ: да внесе поправки в преамбюла и спорните текстове на новата си конституция и трето да излезе с писмен ангажимент пред ООН, че признава ненарушимостта на сегашните граници с Гърция¹³.

Мерките на правителството на Папандреу дават определен резултат. Веднага след обявяването на ембаргото се наблюдава засилена дипломатическа дейност и стремеж от стана на ЕС и САЩ да поемат посредническата роля между Атина и Скопие за започване на преговори и диалог. На 2 март 1994 г. Комисията на ЕС разглежда писмото-отговор на гръцкия премиер А. Папандреу до Жак Делор и подробния гръцки меморандум от осем страници, в които се обосновава тезата, че гръцките мерки имат политически, а не икономически характер и са приети, за да се защитят националните интереси на страната и да се прекрати дестабилизацията на региона.

На 6 април 1994 г. Европейската комисия информира гръцкото правителство, че е взела решение да изправи Гърция пред Европейския съд в Люксембург и ѝ определя седемдневен срок да вдигне ембаргото срещу Скопие. Правителството на А. Папандреу отхвърля отправения ултиматум и на 22 април Комисията потвърждава своето решение да се обърне към Европейския съд.

Преговорите между Атина и Скопие в рамките на ООН, които се провеждат при посредничеството на С. Ванс, а по-късно и с участието на специалния пратеник на американския президент М. Нимиц започват на 10 март 1994 г. в Женева и се прекратяват временно в средата на юли с.г. в Ню Йорк. Те се организират в три кръга и техният ход е повлиян от изборите за Европейски парламент (12 юни 1994 г.), преброяването на населението и парламентарните и президентски избори в БЮРМ (16 и 30 октомври 1994 г.). Това определя и тяхното временно прекъсване и отлагане за по-късна дата. На 29 юни 1994 г.

Европейският съд в Люксембург отхвърля молбата на Комисията на ЕС за приемането на “временни мерки срещу Гърция” и по същество оправдава Гърция за наложеното ембарго срещу Скопие.

След провала на трите кръга от преговори през 1994 г., през март 1995 г. генералният секретар на ООН Б. Гали разпорежда на С. Ванс да се опита да убеди двете заинтересовани страни да започнат преки преговори под егидата на ООН. Скопие от своя страна отказва да седне на масата за преговори, ако преди това не се вдигне гръцкото ембарго.

Последната решителна фаза на американското посредничество започва през лятото на 1995 г. В нея наред със С. Ванс се включва и представителят на американския президент М. Нимиц, както и помощник-държавният секретар на САЩ Р. Холбрук. На 4 септември 1995 г. те заявяват, че е постигнато споразумение за започване на преки разговори между Атина и Скопие в Ню Йорк. Целта е да се подпише временно споразумение или т.нар. малък пакет¹⁴.

На 13 септември 1995 г. в сградата на ООН в Ню Йорк министрите на външните работи на Гърция – К. Папуляс и на БЮРМ – Ст. Цървенковски подписват временно споразумение за уреждане на най-важните спорни проблеми между двете страни. На официалната церемония присъстват също генералният секретар на ООН Б. Гали, посредникът на ООН С. Ванс, бившият държавен секретар и специален пратеник на американския президент М. Нимиц и помощник-държавният секретар на САЩ по европейските въпроси Р. Холбрук¹⁵.

След подписването на споразумението Гърция отменя временните мерки от 16 февруари 1994 г. и вдига ембаргото срещу БЮРМ. Временното (междинно) споразумение между Гърция и БЮРМ е в шест части и съдържа 23 члена. Атина признава новата република като независима и суверенна държава под временното име Бивша югославска република Македония (БЮРМ). Предвижда се двете страни да установят дипломатически отношения на равнище посланици. Потвърждава се неприкосновеността на съществуващата между тях граница, като всяка една от тях се задължава да защитава суверенитета, териториалната цялост и политическата независимост на другата и заявява, че няма да подкрепя действия на трета страна, насочени срещу другата. Скопие декларира, че в текстовете от конституцията не трябва да се интерпретират като основания за претенции към територии, извън границите на БЮРМ, отказва се и от символа, изобразен на националното знаме. Двете страни се ангажират да не затрудняват движението на хора и стоки по между си, да насърчават икономическото и търговското си сътрудничество.

Въпреки критиките от страна на опозиционните партии към правителството за подписаното споразумение, голяма част от гръцкото общество и най-вече бизнеса посреща това споразумение с облекчение. Това дава възможност на Гърция да се освободи от тежкото бреме на ембаргото и на “македонизацията” на вътрешнополитическия живот и на външната политика, както А. Христакудис определя външнополитическите ходове на страната за годините от 1990 до 1995¹⁶.

След като парламентът в Скопие гласува договореностите и ратифицира споразумението, на 13 октомври 1995 г. Гърция премахва временните мерки и ембаргото срещу БЮРМ. На 20 октомври се подписва меморандум за отваряне на бюра за връзка и протокол за свободно движение на стоки и кореспонденция със задължението да носят етикета FYROM.

На 19 март 1996 г. Европейският съд излиза с окончателно решение, с което се отхвърля обвинението срещу Гърция и се осъжда Европейската комисия да заплати съдебните разходи. Гръцкият ангажимент да не се противопоставя на приемането на БЮРМ в международни организации дава своя резултат. Към края на 1995 г. БЮРМ става член на ПАСЕ, по-късно на ОССЕ, а през ноември 1995 г. се присъединява към американската инициатива "Партньорство за мир".

За кратко време двете страни установяват нормални дипломатически отношения. В двете столици са открити посолства, започват да функционират и търговски представителства. Забелязва се тенденцията БЮРМ да се опитва да налага на международни форуми името "Република Македония". Това проличава особено на срещите на външните министри от Югоизточна Европа в София (1996) и Солун (1997).

Официалните отношения, които изграждат двете страни имат по-скоро формален характер. На 19 март 1997 г. министърът на външните работи на Гърция Т. Пангалос посещава Скопие, за да подготви почвата за успеха на срещата на външните министри от балканските страни в Солун.

Най-голям напредък в отношенията може да бъде забелязан в икономическата област. През 1997 г. Атина и Скопие подписват двустранни споразумения и спогодби в областта на търговското, икономическото и техническото сътрудничество, за взаимна защита на инвестициите и за избягване на двойното данъчно облагане. През 1997 г. в БЮРМ са регистрирани близо 70 гръцки фирми. Гърция се нарежда на четвърто място сред чуждестранните инвеститори след Германия, Лихтенщайн и Италия с 9.4% и 7 млн. долара дял от общите инвестиции. Гръцките инвестиции са предимно в областта на хранително-вкусовата промишленост, транспорта, телекомуникациите и туризма. Търговския баланс между Гърция и БЮРМ през 1999 и 2000 г. достига 366,1 млн. долара¹⁷.

БЕЛЕЖКИ

¹ Христакудис, А. Балканската политика на Гърция през 90-те години. С., Херон прес, 1998, с. 202–203.

² Първанов, А. Обявяването на независимостта на Република Македония през 1991. – В: Военно-исторически сборник, 1992, бр. 2-3, с. 221–249.

³ Христакудис, А. Цит. съч., с. 204.

⁴ Христакудис, А. Цит. съч., с. 205.

⁵ Христакудис, А. Цит. съч., с. 209.

- ⁶ **Yannas, Pr.** Greece's Policies in the Post-Cold War Balkans. – In: Eurobalkans, Vol. 28-29, Autumn/Winter 1997. Aegina, Greece, pp. 33–37.
- ⁷ **Христакудис, А.** Цит. съч., с. 212.
- ⁸ **Yannas, Pr.** Greece's Policies in the..., p. 34.
- ⁹ **Христакудис, А.** Цит. съч., с. 215.
- ¹⁰ **Христакудис, А.** Цит. съч., с. 218.
- ¹¹ **Yannas, Pr.** Greece's Policies in the..., p. 36.
- ¹² **Христакудис, А.** Цит. съч., с. 222–223.
- ¹³ **Христакудис, А.** Цит. съч., с. 233.
- ¹⁴ **Greece in the World.** A Global View of Foreign and Security Policy. Ministry of Press and Mass Media. Secretariat General of Information. Athens, 1999, p. 36.
- ¹⁵ **Христакудис, А.** Цит. съч., с. 236.
- ¹⁶ **Tsardinidis, Ch., Karafotakis, E.** Greece and the South – Eastern European States. Economic dynamics, cooperation and Prospects. Institute of International Economic Relations. Athens, 2000, pp. 86–93.
- ¹⁷ **Tsardinidis, Ch., Karafotakis, E.** Greece and the South – Eastern European States. Economic dynamics, cooperation and Prospects. Institute of International Economic Relations. Athens, 2000, pp. 86–93.

БИБЛИОГРАФИЯ

Алифандис, Ст. Балканите и външната политика на Гърция. Последователност и промяна. – В: Международни отношения, № 1, 1991.

Динков, Д. Югоизточна Европа във възможна нова формула на компромис между центровете на сила в променящата се международна система. – В: Международни отношения, № 3, 1997.

Първанов, А. Обявяването на независимостта на Република Македония през 1991. – В: Военно-исторически сборник, 1992, № 2-3.

Христакудис, А. Гърция и сътрудничеството с балканските страни. – В: Международни отношения, № 4, 1994; Балканската политика на Гърция и спорните проблеми с Турция, Македония и Албания. – В: Международни отношения, № 3, 1995;

Балканската политика на Гърция през 90-те години. С., Херон прес, 1998.

Greece in the World. A Global View of Foreign and Security Policy. Ministry of Press and Mass Media. Secretariat General of Information. Athens, 1999.

Tsardinidis, Ch., Karafotakis, E. Greece and the South – Eastern European States. Economic dynamics, cooperation and Prospects. Institute of International Economic Relations. Athens, 2000.

Yannas, Pr. Greece's Policies in the Post-Cold War Balkans. – In: Eurobalkans, Vol. 28-29, Autumn/Winter 1997. Aegina, Greece.